

Paweł A. Makowski

Modlitwa o pokój troską o ład międzynarodowy w nauczaniu Jana Pawła II

Studia Warmińskie 52, 177-185

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Paweł A. Makowski
Wydział Teologiczny
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Modlitwa o pokój troską o ład międzynarodowy w nauczaniu Jana Pawła II

Słowa kluczowe: pokój, modlitwa, dyplomacja, moralność, Jan Paweł II.

Keywords: peace, prayer, diplomacy, moral, John Paul II.

Schlüsselworte: Frieden, Gebet, Diplomatie, Ethik, Johannes Paul II.

Wstęp

Przedmiotem niniejszego opracowania jest ukazanie roli modlitwy o pokój w kształtowaniu ładu międzynarodowego. Pokój we współczesnym świecie nie jest oczywisty, gdyż toczące się konflikty, działania terrorystyczne i nieustanne łamanie podstawowych praw człowieka burzy ten – chciałoby się powiedzieć – utrwalony na stałe porządek. Coraz częściej poglądy środowisk rządzących, dyplomatycznych czy opiniotwórczych można sprowadzić do łacińskiego przysłowia: *Si vis pacem, para bellum* (Jeśli chcesz pokoju, przygotuj się do wojny). Słowa te rodzą niepokój pośród wielu osób i skłaniają do refleksji nad poszukiwaniem rozwiązań o charakterze niemilitarnym. Refleksja ta jest konieczna szczególnie w sytuacji, w której podejmowane inicjatywy i działania dyplomatyczne w kwestii pokoju nie przynoszą oczekiwanych rezultatów. Fundamentem tej refleksji powinno być bogate nauczanie Jana Pawła II, które ukazuje drogę rozwiązywania wielu kwestii związanych z pokojem.

Wnikliwa refleksja na temat modlitwy o pokój pozwala dostrzec, że jest ona sposobem na jego osiągnięcie i utrwalanie. Wspólnota międzynarodowa wielokrotnie dostrzegła, że Jan Paweł II cieszył się szczególnym charyzmatem,

jakim była modlitwa. Tak jak człowiek odczuwa głód pożywienia, tak Papież odczuwał głód obecności i bliskości z Bogiem. W pamięci wielu ludzi zapadł obraz Jana Pawła II odmawiającego brewiarz w bazylice Narodzenia Pana Jezusa w Betlejem czy w katedrze na Wawelu, stając się przykładem autentycznej modlitwy. Dzięki niej potrafił ukazywać drogi prowadzące do rozwiązywania wielu problemów, które opierały się na wzajemnym przebaczeniu, pojednaniu i porozumieniu, a nie na sile i przemoc.

Niniejszy artykuł stanowi przekrój najważniejszych kwestii poruszających temat modlitwy o pokój w nauczaniu Jana Pawła II. Pierwszorzędnym źródłem publikacji jest przemówienie do korpusu dyplomatycznego z 10 stycznia 1987 r. „Pokój przekracza ludzkie siły”.

1. Istota modlitwy o pokój w życiu człowieka

Dla Jana Pawła II modlitwa jest otwarciem się ludzkiego serca na moc samego Boga. Jest darem łaski, który pobudza pragnienie pokoju wszędzie tam, gdzie go nie ma lub istnieją przeszkody do jego ustanowienia. Poprzez modlitwę Bóg umacnia i pogłębia solidarność między ludźmi pomimo ich różnorodności kulturowej czy światopoglądowej. Modlitwa jest osobistym prawem człowieka wynikającym z wolności religijnej, która powinna przysługiwać każdemu bez wyjątku. Zakłada ona jednocześnie troskę o sprawiedliwość, za pomocą której można utrwaląć sprawiedliwy porządek w wymiarze państwowym oraz międzynarodowym¹.

Papież zawsze podkreślał, że modlitwa powinna poprzedzać czysto ludzkie działania, gdyż napełnia odwagą i jest wsparciem dla tych, którzy respektują pokój i dążą do jego utrwalania. Modlitwa jako spotkanie człowieka z Bogiem i drugim człowiekiem uczy nawiązywania relacji opartych na wzajemnym poszanowaniu, zrozumieniu, poważaniu i miłości. Jednocząc człowieka z Bogiem i człowieka z człowiekiem tworzy wspólnotę ludzi, dla których nierówność, niezrozumienie, urazy i wzajemna wrogość przestają istnieć². Jan Paweł II podkreślał, że modlitwa, będąca „autentycznym wyrazem prawidłowej relacji z Bogiem i bliźnimi, już przez to samo jest pozytywnym wkładem w budowanie pokoju”³.

¹ Por. Jan Paweł II, *Nie ma pokoju bez sprawiedliwości, nie ma sprawiedliwości bez przebaczenia*, Orędzie na XXXV Światowy Dzień Pokoju (1 stycznia 2002 r.), w: *Dzieła zebrane Jana Pawła II*, t. IV, Kraków 2007, s. 839.

² Por. Jan Paweł II, *Wierzący Zjednoczeni w budowaniu pokoju*, Orędzie na XXV Światowy Dzień Pokoju (1 stycznia 1992 r.), w: *Dzieła zebrane...*, t. IV, s. 767–768.

³ Por. *ibidem*.

Wnikliwą refleksję na temat modlitwy Papież rozwinął w encyklice *Dominum et Vivificantem*. Dostrzegając, że modlitwa jest głosem tych wszystkich, którzy pozornie nie mają głosu oraz bezpośredniego wpływu na podejmowane działania w zakresie pokoju. W dalszej kolejności Papież podkreślił, że modlitwa jest objawieniem głębi człowieka, która pochodzi od Boga i tylko On może ją wypełnić dzięki działaniu Ducha Świętego: *Jeśli więc wy, choć źli jesteście, umiecie dawać dobre dary swoim dzieciom, to o ileż bardziej Ojciec z nieba udzieli Ducha Świętego tym, którzy Go proszą* (Łk 11,13). Duch Święty jako dar Boga przychodzi do serca każdego człowieka wraz z modlitwą i pomaga ludzkiej słabości. Święty Paweł rozwija tę myśl w Liście do Rzymian: *Gdy bowiem nie umiemy się modlić tak, jak trzeba, sam Duch przyczynia się za nami w błaganiach, których nie można wyrazić słowami* (Rz 8,26). Duch Święty nie tylko sprawia, że człowiek potrafi się modlić, ale przeprowadza go przez modlitwę i uzupełnia jej wszelkie braki. Duch Święty przydaje modlitwie boskiego wymiaru⁴.

2. Główne źródło modlitwy o pokój

Z analizy papieskiego nauczania wynika, że głównym źródłem modlitwy o pokój jest Ewangelia. Ukazuje ona, że pokój jest darem Boga, który wzywa człowieka do jego zabezpieczenia i uczynienia z niego owocu sprawiedliwości. Z pokoju jako daru Boga wypływa także zobowiązanie człowieka do jego stałego poszukiwania zarówno w wymiarze osobistym, jak i wspólnotowym. Człowiek w ten sposób odnajduje właściwą drogę do przezwyciężania niesprawiedliwości, przemocy i kieruje się w stronę prawdziwego i powszechnego braterstwa⁵.

Braterstwo to ukazuje Ewangelia, która jest Ewangelią pokoju. Jezus Chrystus już na Górze Błogosławieństw nauczał: *Błogosławieni, którzy wprowadzają pokój, albowiem oni będą nazwani synami Bożymi* (Mt 5,9). Podobnie uczynił to tuż po Zmartwychwstaniu, zwracając się do Apostołów: *Pokój wam!* (J 20,21). Tymi słowami Jezus ponownie wniósł pokój do serc Apostołów, którzy pozostawali jeszcze w stanie silnego wzruszenia po doświadczeniu Wielkiego Piątku⁶.

⁴ Por. Jan Paweł II, *Encyklika Dominum et Vivificantem Ojca Świętego Jana Pawła II. O duchu Świętym w życiu Kościoła i świata*, Rzym 1986, w: *Dziela zebrane...*, t. I, Kraków 2006, n. 65.

⁵ Por. Jan Paweł II, *Pokój – dar Boga powierzony ludziom*, Oredzie na XV Światowy Dzień Pokoju (1 stycznia 1982 r.), w: *Dziela zebrane...*, t. IV, Kraków 2007, s. 693.

⁶ Por. G. Polak, *Wojna i pokój. Teksty Karola Wojtyły – Jana Pawła II*, Kraków 2008, s. 9.

Z ewangelicznego nauczania wynika, że siłą pokoju jest prawda. Jezus, ukazując człowiekowi pełnię prawdy, objawia i urzeczywistnia jedność człowieka z Bogiem, z sobą samym oraz z innymi. Prawda zawiera w sobie to wszystko, co utrwała i kształtuje pokój. Dotyczy to szczególnie takich kwestii, jak: przebaczenie i pojednanie, które we współczesnym świecie są fundamentem dążenia do pokoju⁷. Jan Paweł II, przemawiając do korpusu dyplomatycznego w 1987 r. zwrócił uwagę, że człowiek przyjmując chrześcijańskie Objawienie powinien mieć świadomość, że to Chrystus jednoczy się z każdym człowiekiem. Jezus odkupił człowieka, stał się jego bratem i jednoczy wszystkich wokół siebie. Poprzez modlitwę człowiek powinien odczuwać zjednoczenie z wszystkimi, którzy w wierze poszukują odpowiedzi na trudne i złożone pytania. Modlitwa ukazuje ludzkie uprzedzenia, braki i błędy oraz skutki egoizmu, zazdrości, agresywność, które stoją na drodze do osiągnięcia sprawiedliwego pokoju⁸.

3. Wymiary modlitwy o pokój

Jan Paweł II, poddając analizie dany problem, stawiał konkretne pytania i udzielał wyczerpującej odpowiedzi. Uczynił to również w kwestii modlitwy o pokój, stawiając pytanie: *Czy modlitwa przyczynia się do postępu w sprawie pokoju?* Papież, udzielając odpowiedzi na postawione pytanie, przedstawił najważniejsze wymiary modlitwy o pokój. Zaliczał do nich: transcendentny, ludzki i historyczny wymiar modlitwy.

Wymiar transcendentny jest pierwszą miarą modlitwy o pokój. Jan Paweł II zwrócił uwagę, że modlitwa o pokój musi być zawsze skierowana do Boga, który go ustanowił. Pokój jest darem Stwórcy dla całej ludzkości. Ustanawiając go i powierzając człowiekowi całe stworzenie pod opiekę, chce, aby nim zarządzał i udoskonalał respektując, cały porządek stworzenia. W ten sposób Bóg wpisał w ludzkie sumienia prawa, które zobowiązują go do poszanowania ludzkiego życia i drugiego człowieka. Prawa te zobowiązują także człowieka do egzystencji w zgodzie z innymi na zasadzie wzajemnego poszanowania, sprawiedliwości i solidarności⁹.

Wymiar ludzki jest drugą miarą modlitwy o pokój. Papież podkreślał, że pokój w rozumieniu człowieka powinien oznaczać dobro porządku ludzkiego, dobro natury rozumnej i moralnej. Pokój jest owocem wolnej woli człowieka

⁷ Por. Jan Paweł II, *Pokój – dar Boga powierzony ludziom*, w: *Dzieła zebrane...*, t. IV, s. 693.

⁸ Por. Jan Paweł II, *Pokój przekracza ludzkie siły*, Przemówienie do korpusu dyplomatycznego (10 stycznia 1987 r.), w: *Dzieła zebrane...*, t. V, Kraków 2007, s. 508.

⁹ Por. ibidem, s. 507.

kierowanej przez rozum ku osiągnięciu dobra wspólnego. W tym znaczeniu jest on dobrem leżącym w zasięgu ludzkich możliwości, które człowiek może realizować dzięki prawdzie, sprawiedliwości, miłości i solidarności. Wartości te wskazują na źródło pokoju, jakim jest Stwórca. Od Niego pochodzi całe stworzenie i jemu należy podporządkować wszelkie działania zmierzające do pokoju¹⁰.

Wymiar historyczny jest trzecią miarą modlitwy o pokój. Zdaniem Jana Pawła II dzieje historii ukazują, że człowiek pozostawiony sam sobie przejawia skłonność do kierowania się nierozumnym i egoistycznym instynktem. Kierując się namiętnościami doświadcza, że utrzymanie pokoju przekracza jego ludzkie siły. Dlatego uwolnienie się od tych namiętności ułatwia działania na rzecz pokoju. W tym kontekście historia spełnia istotne zadanie, gdyż ukazuje, że tylko na zasadzie solidarnego współdziałania można pokonywać wszelkie trudności i dążyć do dobra, jakim jest pokój¹¹.

Jan Paweł II nauczał, że modlitwa jest fundamentem dla pokojowego dialogu między różnymi cywilizacjami i religiami. Dialog kształtuje sposób myślenia człowieka i uczy go akceptacji innych kultur i religii, co wpływa na kwestię dążenia do pokoju. Prowadzenie dialogu pozwala także uniknąć sytuacji, w których odrzuca się drugiego człowieka lub zabija go w imię Boga. Dialog jest pierwszym krokiem na drodze do osiągania i utrwalania pokoju¹². Papież był przekonany, że dzięki modlitwie każdy człowiek jest zdolny budować pokój. Jednak warunkiem jest wiara, że człowiek otrzymał od Stwórcy wyjątkową godność. Dzięki niej staje się podmiotem niezbywalnych praw i wolności, zaś służąc bliźniemu wzrasta w człowieczeństwie. Człowiek, który podąża za słowami Chrystusa: *Po tym wszyscy poznają, żeście uczniami moimi, jeśli będziecie się wzajemnie miłowali* (J 13,35), powinien dostrzegać, że wspólnoty ludzi wierzących mają wpływ na proces budowy pokoju¹³.

Modlitwa o pokój jest pierwszym etapem na drodze do jego osiągania i utrwalania. Pojawiające się zagrożenia pokoju często są wynikiem działalności człowieka, który ze względu na ludzką naturę popełnia błędy i ulega złu. Konsekwencją tego są problemy wynikające z pozorów prawdy, fałszywego pojęcia dobra, a także egoistycznych zapędów mających na celu zaspokojenie własnego interesu. Uniemożliwia to osiągnięcie dobra, jakim jest pokój, dlatego Jan Paweł II nawołuje do otwarcia się na transcendencję¹⁴.

¹⁰ Por. ibidem.

¹¹ Por. ibidem.

¹² Por. Jan Paweł II, *Wszyscy jesteśmy odpowiedzialni za wszystkich*, Przemówienie do korpusu dyplomatycznego (10 stycznia 2000 r.), w: *Dzieła zebrane...*, t. V, s. 599.

¹³ Por. Jan Paweł II, *W trosce o lepszą przyszłość rodziny ludzkiej*, Przemówienie do korpusu dyplomatycznego (12 stycznia 2004 r.), w: *Dzieła zebrane...*, t. V, s. 619.

¹⁴ Por. Jan Paweł II, *Pokój – dar Boga powierzony ludziom*, w: *Dzieła zebrane...*, t. IV, s. 693.

4. Wartość modlitwy o pokój

Jan Paweł II, przemawiając do korpusu dyplomatycznego w 1987 r., zwrócił uwagę, że „autentyczna modlitwa przemienia ludzkie serce”¹⁵. Przemiana ta możliwa jest wtedy, gdy człowiek zwraca się do Boga w szczerzej modlitwie, kontemplując stworzoną przez niego harmonię¹⁶. Wtedy modlitwa staje się drogą wiodącą do pokoju. Jednak dążenie do pokoju bez uprzedniego przebaczenia i pojednania – nie jest możliwe. Nadają one nową jakość relacji między ludźmi i narodami, przerywają spiralę nienawiści i zemsty, prowadząc do przemiany ludzkiego serca. Warunkiem przebaczenia jest zawsze prawda i sprawiedliwość. Bez nich nie można usunąć przeszkód stojących na drodze do pojednania¹⁷. Przebaczenie i pojednanie bez uznania prawdy i sprawiedliwości jest trudne do osiągnięcia. Dotyczy to szczególnie sytuacji, w której człowiek, grupy osób i narody nie uznają własnej winy. Papież podkreślał, że pojednanie człowieka z człowiekiem, narodu z narodem wymaga spełnienia takich samych warunków, jak przy pojednaniu grzesznika z Bogiem. Należą do nich: uznanie własnej winy, skrucha, postanowienie poprawy, przyznanie się do winy oraz wolę zadośćuczynienia¹⁸.

We współczesnym świecie wspólnotę międzynarodową dotyka wiele toczących się konfliktów, dlatego Jan Paweł II zwracał uwagę, że „dzisiejszy świat jest coraz bardziej świadomy, że rozwiązanie poważnych problemów narodowych i międzynarodowych nie jest tylko kwestią produkcji gospodarczej czy organizacji prawnej albo społecznej, ale wymaga odwołania się do określonych wartości etyczno-religijnych, a także przemiany mentalności postępowania ludzi”¹⁹. Papież był przekonany, że fundamentem ładu międzynarodowego są obiektywne i trwale wartości moralne, a nie zmienność i tymczasowość. Wartości te wyrażają rzeczywistą troskę o losy człowieka i świata. Jednak muszą być zakorzenione w prawdzie o człowieku, która wypływa z modlitwy. W chrześcijańskiej nauce człowiek zajmuje fundamentalne miejsce w kształtowaniu porządku moralnego – jest punktem centralnym. „Uznanie porządku moralnego jest jednym z najważniejszych nakazów dobra wspólnego”²⁰. Jego osiągnięcie i utrwa-

¹⁵ Por. Jan Paweł II, *Pokój przekracza ludzkie siły*, w: *Dzieła zebrane...*, t. V, s. 508.

¹⁶ Por. *ibidem*.

¹⁷ Por. Jan Paweł II, *Zapewnijmy dzieciom przyszłość w pokoju*, Orędzie na XXIX Światowy Dzień Pokoju (1 stycznia 1996 r.), w: *Dzieła zebrane...*, t. IV, s. 795.

¹⁸ Por. *ibidem*.

¹⁹ Por. Jan Paweł II, *Encyklika Centesimus annus Ojca Świętego Jana Pawła II. Do czcigodnych braci w episkopacie, do kapłanów i rodzin zakonnych, do wiernych Kościoła katolickiego i wszystkich ludzi dobrej woli w setną rocznicę encykliki Rerum Novarum*, Rzym 1991, w: *Dzieła zebrane...*, t. I, Kraków 2006, n. 60.

²⁰ Por. *Ład moralny – porządek moralny*, w: J. Nagomy, K. Jeżyna (red.), *Encyklopedia nauczania moralnego Jana Pawła II*, Radom 2005, s. 294.

lanie nie zależy tylko od struktur i mechanizmów społecznych, lecz od współżycia między ludźmi, a także od woli prawdziwego przebaczenia oraz szczerogo pojednania. To jedyna droga do pokoju, która jest godna człowieka. Dotyczy ona szczególnie sytuacji naznaczonych głęboką nienawiścią. Wtedy przebaczenie i pojednanie powinno być postrzegane jako akt heroiczności, gdyż nie jest dla człowieka postawą spontaniczną i naturalną. Urzeczywistnianie przebaczenia i pojednania w życiu międzynarodowym jest zgodne z obiektywnym porządkiem moralnym oraz stanowi probierz w budowie trwałego ładu międzynarodowego.

5. Papieskie zaangażowanie w modlitwę o pokój

Aktywność Jana Pawła II w kształtowaniu pokoju na świecie było i w dalszym ciągu jest doceniane przez wielu ludzi i wiele środowisk społecznych. Jednym z najbardziej doniosłych wydarzeń związanych z modlitwą o pokój w okresie pontyfikatu Jana Pawła II było wydarzenie asyjskie²¹. Dzięki niemu udało się ukazać, że religia i pokój idą ze sobą w parze. Papież, organizując spotkanie różnych religii i wyznań, podkreślał, że „ludzkość w całym jej różnicowaniu, angażując się w wielką sprawę pokoju, winna sięgać do swych najgłębszych i najbardziej życiodajnych źródeł tam, gdzie kształtuje się świadomość i znajduje oparcie moralne działanie ludzi”²². Spotkanie ekumeniczne w Asyżu utrwaliło przekonanie, że pokój przekracza miarę ludzkich możliwości i sił. Pokój powinien być odnaleziony w modlitwie, która wykracza poza rzeczywistość ludzką. Jednak wymaga to otwarcia się na transcendencję i poddania się woli Boga, który najlepiej zna ludzkie serca. Pokój jest wartością, który wymaga prawdziwej solidarności oraz jedności całej rodziny ludzkiej²³.

Pewnego rodzaju syntezą papieskiego nauczania na temat modlitwy o pokój są jego słowa z Orędzia *Urbi et Orbi* na Wielkanoc 2003 r. Jan Paweł II, przemawiając do zgromadzonych na placu św. Piotra, apelował, aby został przerwany łańcuch nienawiści, który zagraża harmonijnemu rozwojowi rodziny ludzkiej i trwałości pokoju na świecie. „Niech Bóg nas wyzwoli od niebezpieczeństwa dramatycznego konfliktu pomiędzy kulturami i religiami. Wiara i miłość do Boga niech sprawią, że wierzący wszystkich religii staną się odważnymi

²¹ 27 października 1986 r. Jan Paweł II zorganizował pierwszy Światowy Dzień Modlitw o Pokój. Natomiast 27 października 1997 r. w Asyżu po raz pierwszy spotkali się przedstawiciele wszystkich religii na modlitwie o pokój. Por. S. Dziwisz, *Świadectwo*, Warszawa 2007, s. 188.

²² Por. Jan Paweł II, *Pokój przekracza ludzkie siły*, w: *Dzieła zebrane...*, t. V, s. 509.

²³ Por. *ibidem*.

świadkami wzajemnego zrozumienia i przebaczenia, cierpliwymi budowniczymi dialogu między religijnego, który da początek nowej erze sprawiedliwości i pokoju²⁴.

Zakończenie

Kończąc refleksję na temat modlitwy o pokój należy stwierdzić, że wkład Jana Pawła II w kwestię pokoju był bezcenny. Oprócz wskazań praktycznych, które możemy odnaleźć w jego bogatym nauczaniu, podjął również wnikliwą refleksję na temat roli modlitwy w dążeniu do pokoju. Z papieskiego nauczania wypływa wniosek, że modlitwa o pokój jest pierwszym etapem na drodze do jego uznania i osiągnięcia. Wielki wpływ na papieską wrażliwość w zakresie pokoju miało jego osobiste doświadczenie wojny. Podobnie jak każdy, kto tę wojnę przeżył – nie mógł o niej zapomnieć. Dlatego w swoim nauczaniu wiele uwagi poświęcił kwestii pokoju.

W przeszłości droga do pokoju poprzez religię była bardzo daleka. Jednak dzięki papieskiemu nauczaniu stała się krótsza. Jan Paweł II niestrudzenie wskazywał, że modlitwa o pokój była, jest i pozostanie wkładem człowieka na rzecz jego budowy. Pielgrzymując po świecie i spotykając się z wieloma ludźmi zachęcał do modlitwy o pokój. Papież był przekonany, że świat potrzebuje pokoju, zaś jego zagrożenia wynikają z ludzkich słabości. Z modlitwy o pokój wypływa przesłanie, które zachęca każdego człowieka dobrej woli do tego, aby stał się jego orędownikiem i strażnikiem. Człowiek może być twórcą nowej wizji pokoju, która powinna być oparta na solidarnym współdziałaniu i braterskiej jedności. Osiągnięcie tego może nastąpić dzięki modlitwie o pokój, która jest wyrazem troski o ład międzynarodowy.

MODLITWA O POKÓJ TROSKĄ O ŁAD MIĘDZYNARODOWY W NAUCZANIU JANA PAWŁA II

(STRESZCZENIE)

Pokój we współczesnym świecie nie jest oczywisty, gdyż stale ulega różnorodnym zagrożeniom spowodowanym toczącymi się konfliktami, działaniami terrorystycznymi i nieustannym łamaniem podstawowych praw człowieka. Wielu rządzących, a także środowiska dyplomatyczne i opiniotwórcze coraz częściej odwołują się do przysłowia: „Jeśli chcesz pokoju, przygotuj się do wojny”. Słowa te

²⁴ Por. Jan Paweł II, *Zmartwychwstał Pan, który dla nas zawisł na krzyżu*, Orędzie *Urbi et Orbi* na Wielkanoc (20 kwietnia 2003 r.), w: *Dzieła zebrane...*, t. V, s. 6–7.

rodzą niepokój wśród wielu osób i pobudzają do refleksji nad poszukiwaniem rozwiązań o charakterze niemilitarnym. Z pomocą przychodzi nauczanie Jana Pawła II, które pomaga w poszukiwaniach odpowiednich rozwiązań. Jednym z nich jest modlitwa o pokój, która stanowi pierwszy etap na drodze do jego uznania i osiągnięcia. Dzięki modlitwie człowiek przyczynia się do budowy nowej wizji pokoju opartej na solidarnym współdziałaniu i braterskiej jedności.

PRAYING FOR PEACE AS AN EXPRESSION OF CARING FOR GLOBAL HARMONY IN THE TEACHINGS OF JOHN PAUL II

(SUMMARY)

Peace is not an obvious thing in a modern world. It is permanently at risk from conflict, terrorism and constant breaking of the basic human rights. Many of those in power, diplomats and leaders are heard quoting, with increasing frequency, the Latin proverb: *Si vis pacem, para bellum* (If you want peace, prepare for war). These words bring disquiet to many and stimulate reflection on seeking non-military solutions. Teaching of John Paul II helps in this search for possible solutions. Praying for peace is the first step on the road to accept and achieve peace. Prayer helps people contribute to the creation of a new vision of peace, based on acting together and brotherly unity of human beings.

GEBET FÜR FRIEDEN UND SORGEN ZUR WELTORDNUNGSPOLITIK IN DER LEHRE VON JOHANNES PAUL II

(ZUSAMMENFASSUNG)

Der Frieden in der modernen Welt ist nicht offensichtlich, weil es ständig vielfältige Bedrohungen durch laufende Konflikte, terroristische Aktivitäten und Verletzung der Grundrechte des Menschen ausgesetzt ist. Aus dem Mund von vielen Herrschern in diplomatischen Kreisen und Meinungsmachern fällt zunehmend das lateinische Sprichwort "Wenn du den Frieden willst, bereite den Krieg vor". Diese Worte führen dazu, dass bei vielen Menschen Angst und Reflexionen auf der Suche nach einer nicht militärischen Lösung stimuliert werden. Mit der Lehre von Johannes Paul II kommt Hilfe bei der Suche nach geeigneten Lösungen. Eine davon ist das Gebet für den Frieden. Es ist der erste Schritt auf dem Weg zur Anerkennung und Erfolge des Friedens. Dank dem Gebet trägt man zum Aufbau einer neuen Vision des Friedens auf der Grundlage von sich gegenseitig unterstützenden Individuen und brüderlicher Einheit.